

Hakkame toiduga mängima

Pole mingit kahtlust, et toidutegemine on kunst ja nõidus. Veendusin selles hetkel, kui podisevast *chutney*-potist, milles meisterkokk Angelica Udeküll kulpi keerutas, hakkas levima uimastavaid aure. Need mähkisid ruumis viibijad endasse ja kandsid argipäevast Tallinnast kaugele ära. Võibolla Indiasse, kust see võrtsikas roog pärit on.

Erinevaid vürtse hakati ammustel aegadel toitudesse lisama säilivuse parandamiseks ja kõhuhädade peletamiseks. Nii vähemalt arvatakse. Ometi on üks põnevalt maitsestatud roog hoopis midagi muud kui üks söödavaks kuumutatud kõhutaide, mis ka haigeks ei tee.

Eestlase tüüpiline suhtumine toidusse on tavaliselt praktiline – nagu korduvalt näljahädasid üle elanud rahvale kohane. Toiduga ei mängita ja kõige tähtsam on, et talvekartul oleks varutud.

Samal ajal läheb selline kokamine, mida võiks nimetada ka loovaks toiduga mängimiseks, üha enam moodi. Retseptikonkursid on menukad, koka- raamatud samuti. Ka rasketel aegadel vajab inimene peale kõhutäie võimalust lustida, luua, leiutada.

Just sel viisil toiduga mängima julgustavad loodetavasti ka Targu Talita köögiküljed.

VIVIKA VESKI

LUGEJA KÜSIB

Gladioolilehed kolletuvad

REPRO

Olen gladioole kasvatanud palju aastaid, aga seekord läks asi täitsa vuski. Üsna suve algul hakkasid parimas kasvuhooos taimed järsku üksteise järel kolletuma ja seejärel kuivama. Ülesvõtmisel selgus, et sellisel taimel polnud õieti juurigi, need olid mädanenud. Öitsemiseni jõudsid õige vähesed. Mida teha?

Vastab

KADRIN LINNA

Taimede koltumist kasvu ajal ning mugulsibula mädanemist säilitamisel põhjustab gladioolifusarioos, mida tekitab *Fusarium oxysporum* f. *gladioli*.

Tüüpiline tunnus – lehtede enneaegne koltumine ja kuivamine peenral. Koltumine algab vanemate lehtede tipuosast. Kahjustatud taimedel hävivad juured, mis oleksid nagu noaga katki lõigatud. Gladiooli juuri võivad nakatada teisedki *Fusariumi* liigid, kuid need ei põhjusta taimede koltumist. Tugeva nakkuse korral hakkab mädanema ka mugulsibul, mille kannajuures esinevad mädalaigud.

Laigu piires kude tumeneb, tekivad kontsentrilised ringid ning nende peale roosakas seeneniidistik. Mädanenud mugulsibulad mumifitseeruvad ja muutuvad kivikõvaks. Haigustekitaja võib mugulsibulas säilida aastaid ilma välise haigustunnuste avaldumiseta. Nõrga kahjustuse korral võib väliselt terve mugulsibul anda kevadel hulga peenikesi võsusi, mis peagi hävivad. Mõnikord kasvab taim kuni õisiku moodustumiseni, siis aga hakkab kuivama. Haigetele taimedel areneb tunduvalt vähem tipikuid. Vahel on mõne sordi haigestunud taimel kõver õisikuvars, õied on ka heledamad kui tervetele taimedel.

Haigus levib peamiselt mulla, taimejäätmete ja haigestunud mugulsibulatega, hoidlas aga nakatunud mugulsibulate kaudu.

Kuna fusarioosi infektsioon võib mugulsibulas püsida aastaid, on selle tõrje küllaltki raske.

Haiguspuhangut ja levikut soodustavad ebaõige eelkultuur (sibullilled ja astrid, kellel esineb sama haiguste-

kitaja), lämmastikuga üleväetamine, temperatuuri suur kõikumine ja teised tegurid.

Kõik tegurid, mis nõrgestavad gladioolitaimede kasvu ja arengut, suurendavad vastuvõtlikkust fusarioosile.

Selleks et lill ilusasti õitseks ja terve oleks, kasvatage fusarioosi suhtes haiguskindlaimaid sorte ning vahetage igal aastal kasvukohta. Samale kohale võib gladiooli istutada alles viie aasta möödudes.

Istutada tohiks ainult tervet paljundusmaterjali ja tervetele mugulsibulatele võetud tipikuid. Kasvatamisel eelistage päikesepaistelise kohta ja mööduka niiskusega õhurikast kobedat mulda.

Samuti vältige lämmastikuga üleväetamist. Mugulsibulad võtke üles kuiva ilmaga ning enne lehtede täielikku koltumist. Pidage kinni mugulsibulate kuivatamise ja säilitamise nõuetest.

Fusarioosi nakatumist aitab vähendada istutuseelne mugulsibulate leotamine Bravo 50 SC 0,2% suspensioonis poole tunni vältel.

Kõige tähtsam – kui märkate peenral haigustunnustega taimi, eemaldage need kõik koos mugulsibulatega ja põletage.

Lugege lisaks Andi Normeti praktilist käsiraamatut aiapidajale "Gladioolid aeda", Maalehe Raamat.